

HALLINTO MAHDOLLISTAJANA

Kärkiteeman nimi & diaarinumero: EU:n uusien 2030 ilmasto- ja energiatavoitteiden vaikutukset Suomelle VNK/473/48/2014

Kärkiteeman rahoitus: 100 000 € (Yhteensä 200 000 €, josta loput 100 000 € tulee syksyllä 2014 haettavaksi)

Kärkiteeman tavoitteet: Tukea valtioneuvostossa tehtävää ja muuta kansallista päätöksentekoa arvioimalla komission EU:n ilmasto- ja energiapolitiikan kehyksen 2020 – 2030 (COM(2014) 15 final) vaikutuksia monipuolisesti Suomen kannalta. Tavoitteena on tarkastella paketin vaikutuksia Suomen elinkeinotoiminnan kilpailukykyyn ja kehittymismahdollisuuksiin sekä lisäksi vaikutuksia kansalliseen energia- ja ilmastopolitiikkaan yhteiskunnan eri sektoreilla.

Kärkiteeman sisältö: EU:n komissio julkaisi esityksensä (COM(2014) 15 final) ilmasto- ja energiapolitiikan tavoitteista vuodelle 2030 tammikuussa 2014. Komissio ehdottaa EU:n vuoden 2030 päästövähennystavoitteeksi 40 % vuoden 1990 tasoon verrattuna. Komission lähtökohtana on yleisen päästövähennystavoitteen jakaminen päästökaupan ja ei-päästökauppasektorin välillä vastaavalla tavalla kuin nykyisen paketin yhteydessä. Tämän mukaisesti päästökaupan vuoden 2030 tavoitteeksi tulisi 43 % vähennys verrattuna vuoteen 2005 ja ei-päästökauppasektorille vastaavasti 30 % vähennystavoite vuoteen 2005 verrattuna. Ei-päästökauppasektorin tavoitteen toimeenpano edellyttää jäsenmaiden välistä taakanjakoa, mutta komission tiedonanto ei sisällä siihen liittyviä yksityiskohtaisia linjauksia.

[Alustavia vaikutusarvioita EU2030 ilmasto- ja energiapolitiikan tavoitteiden vaikutuksesta](#) Suomen kasvihuonekaasupäästöihin, energiajärjestelmään sekä kansantalouteen on jo laadittu VTT:n ja Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen yhteistyönä sekä Pellervon taloustutkimuksessa. Ilmasto- ja energiapolitiisilla päätöksillä on merkittävä vaikutus Suomen teollisuuden kilpailukykyyn ja työllisyyteen, koska energiaintensiivisen teollisuuden osuus kansantuotteesta on suurempi ja talouden energiaintensiteetti korkeampi kuin EU-maissa keskimäärin. Toisaalta ilmasto- ja energiapolitiikka tarjoaa myös merkittävät kannustimet uusien vähäpäästöisten ratkaisujen kehittämiselle ja käyttöönololle.

Suomen kannalta tärkeää on miten maankäyttö, maankäytön muutos ja metsätalous eli ns. LULUCF-sektori (Land Use, Land Use Change, Forestry) huomioidaan EU:n ilmastopolitiikassa vuoden 2020 jälkeen. Jo nykyisessä ilmasto- ja energiapaketissa on varauduttu siihen, että tämä sektori voidaan huomioida tulevien päästötavoitteiden asettamisessa. Tiedonannossaan (COM(2014) 15final) EU:n komissio toteaa maankäyttö-, maankäytön muutos ja metsätaloussektorin osalta, että sen päästöt ja nielut eivät sisälly tällä hetkellä EU:n sisäiseen päästövähennystavoitteeseen. Maatalouden kasvihuonekaasulähteet maaperän hiiltä lukuun ottamatta sisältyvät jo taakanjakosektoriin. Kustannustehokkuuden varmistamiseksi on kuitenkin olennaista, että kaikki sektorit osallistuvat päästöjen vähentämiseen. LULUCF-sektoriin liittyvien epävarmuuksien ja riskien takia sen mahdollinen sisällyttäminen osaksi velvoitteita vaatii huolellisia lisätarkasteluja.

Tutkimuskysymykset:

- EU:n komissio katsoo että maankäytön, maankäytön muutoksen ja metsätalouden eli ns. LULUCF-sektorin tulisi sisältyä vuoden 2030 päästövähennystavoitteeseen; tällä hetkellä päästöt ja nielut eivät sisälly EU:n sisäiseen päästövähennykseen. Minkälaisia vaikutuksia Suomelle seuraisi LULUCF-sektorin päästövaikutusten uudelleenarvioinnista EU:n ilmastopolitiikassa ja päästötavoitteiden asettamisessa 2020 – 2030?

- EU:n komission esittämien vaihtoehtojen analysointi: ilmasto- ja energiapolitiikan kokonaisuus ja tavoitteet sekä eri vaihtoehtoihin liittyvät riskit ja mahdollisuudet Suomen kannalta. Onko eri tavoitteiden välillä päällekkäisyyttä ja ristiriitoja? Tällaisia kysymyksiä ovat esimerkiksi hiilineutraalisuus sekä biomassan käyttö energian ja biopolttoaineiden tuotantoon vs. nieluvaikutus ja biomassan riittävyys yleisesti.
- Mitä vaikutuksia ilmasto- ja energiapolitiikan tavoitteilla on eri sektoreilla? Entä politiikatavoitteiden keskinäinen koherenttisuus? Mitkä ovat keskeiset päästövähennysmahdollisuudet ja -kustannukset eri sektoreilla?
- Minkälaisia alueellisia tulojako- ja työllisyysvaikutuksia Suomessa olisi EU2030 ilmasto- ja energiapolitiikasta?
- Mikä merkitys on energiatehokkuudella tavoitteiden saavuttamisessa liittyen rakennuskantaan, lähiöiden korjaamiseen, autokantaan, kulkumuotojen kehitykseen, vaihtoehtoihin polttoaineisiin?

Koska EU2030 ilmasto- ja energiapolitiikan tavoitteet tarkentuvat vähitellen, erilaisten vaihtoehtojen tarkastelu on asianmukaista. Tilaaja pidättää itselleen mahdollisuuden täydentää tutkimuskysymyksiä, esimerkiksi myöhemmin annettavien EU:n komission politiikka-aloitteiden myötä.

Tutkimustarjouksessa tulee olla suunnitelma siitä, millaisilla arviointimenetelmillä hakijat aikovat ilmasto- ja energiapolitiikan vaikutuksia arvioida sekä selvitys siitä millaiseen empiiriseen aineistoon nämä laskelmat perustuvat. Hakemusten arvioinnissa noudatetaan hakuilmoituksen yleisiä arviointikriteerejä painottaen seuraavia osioita: selvitys- tai tutkimussuunnitelman toteuttamiskelpoisuutta, hakijan tai tutkimusryhmän pätevyyttä, sekä ongelma- ja ratkaisukeskeisyyttä. Toteuttamiskelpoisuuden osalta huomioidaan tässä yhteydessä erityisesti suunnitelman empiirisen ja teoreettisen analyysin osuus sekä tämän osuuden uskottava toteuttamiskelpoisuus suunnitelman kontekstissa.

Tällä hakukierroksella on yhteensä 100 000 € rahoitusta haettavana syksyllä 2014 käynnistettäviin ja toteutettavaan hankkeisiin. Meneillään olevaa hakua seuraa toinen haku syksyllä 2014, jolloin nyt haussa olevien tutkimushankkeiden pohjalta täydennetään tutkimusperustaista tiedonhankintaa. Tutkimushankkeiden raporttien tulee olla valmiita 31.3.2015 mennessä.

Lisätietoja: neuvotteleva virkamies Heli Saijets, työ- ja elinkeinoministeriö, sähköposti: heli.saijets@tem.fi, puh. +358295047030

Kärkiteeman nimi & diaarinumero: Tieto yhteiskunnan kilpailuetuna VNK/474/48/2014

Kärkiteeman rahoitus: 200 000 €

Kärkiteeman tavoitteet: Kansallisen palveluarkkitehtuurin ja siihen kuuluvan palveluväylän toteuttaminen (Talouspoliittinen ministerivaliokunnan päätös 19.11.2013).

Kärkiteeman sisältö: Palveluväylä on tiedonvälityskokonaisuus, joka mahdollistaa uusien tietolähteiden avaamisen palvelujen käytettäväksi yhdenmukaisilla tavoilla sekä uusien palveluiden helpomman luonnin mahdollistamalla eri tietolähteille yhteneväiset rajapinnat. Tässä teemassa ehdotetut painopistevalinnat ovat yhteneviä ICT 2015 -työryhmän ehdotusten ja hallituksen tulevaisuusselonteon ja hallitusohjelman kanssa. Tutkimuskysymyksiä on noussut esille myös tulevaisuusselonteon toimeenpanoa tukevien ”Avoimen tiedon hyödyntämisen mahdollisuudet Suomen menestyksen ja hyvinvoinnin avaimena” -messujen valmistelutyössä (15.–16.9.2014).

Tällä hetkellä Suomessa on erilaisissa tietokannoissa valtava määrä tietoa, jota ei saada hyötykäyttöön parhaalla mahdollisella tavalla. Monet näistä tiedoista olisivat paremmin hyödynnettävissä elinkeinotoiminnan kehittämisessä, riskienhallinnassa sekä niihin liittyvässä yhteiskunnallisessa päätöksenteossa, mikäli ne muotoiltaisiin helpommin käytettävään ja paikkatieto- ja paikannustekniikan yhteydessä sovellettavaan muotoon. Eri tietolähteiden yhtenäisten rajapintojen ja yhteensopivien järjestelmien avulla niiden sisältämää tietoa voitaisiin palveluväylän avulla tehokkaasti yhdistää ja vertailla yhteiskunnan eri osa-alueiden toimintoja ja resursseja talouspoliittisen ministerivaliokunnan päätöksen mukaisesti.

Tutkimuskysymykset:

- Miten paikkatietojen saatavuus ja käyttö tulisi järjestää kansallisen palveluväylän toimintaympäristössä ottaen huomioon mm. INSPIRE -direktiivin vaatimukset?
- Miten satelliittipaikannusteknologiaa voidaan hyödyntää tehokkaasti kansallisen palveluväylän toimintaympäristössä?
- Millaisia uusia mahdollisuuksia olisi hyödyntää palveluväylää, paikkatietoja ja paikannuspalveluita eri sovellusalueilla (esim. liikenne, terveys, turvallisuus, ympäristö, luonnonvarojen käyttö)?
- Lisäksi selvityshankkeen tulisi tuottaa kuvaukset paikkatietovarantojen ja paikannuspalveluiden integroimiseksi osaksi kansallista palveluarkkitehtuuria, luonnokset integroimiseen liittyviksi julkisen hallinnon suosituksiksi (JHS) sekä esimerkkiteutukset palveluarkkitehtuurin ja paikkatietoinfrastruktuurin integraatiosta. Sovellusalueista voidaan sopia erikseen.

Lisätietoja: tutkimusjohtaja Mikko Peltonen, maa- ja metsätalousministeriö, sähköposti: mikko.peltonen@mmm.fi, puh. +358295162296 ja tietohallintojohtaja Antti Vertanen, maa- ja metsätalousministeriö, sähköposti: antti.vertanen@mmm.fi, puh. +358295162421, +35840720 4001

Kärkiteeman nimi & diaarinumero: EU-aloitteiden vaikutusten arvioinnin tehostaminen
VNK/475/48/2014

Kärkiteeman rahoitus: 50 000 € (Yhteensä 200 000 €, josta loput 150 000 € tulee syksyllä 2014 haettavaksi)

Kärkiteeman tavoitteet: Tukea kansallista EU-asioita koskevaa kannanmuodostusta ja päätöksentekoa sekä parantaa Suomen EU-politiikan vaikuttavuutta.

Kärkiteeman sisältö: Suomessa, kuten EU:ssa yleisemminkin, on entistä enemmän kiinnitetty huomiota EU-lainsäädännön toimivuuteen. Toimivuuden arvioinnissa tarkastellaan sekä sitä, miten yksittäisellä säädöksellä saavutetaan sille nimenomaan asetettu tavoite että sitä, mitkä ovat sen kokonaisvaikutukset toimintaympäristöön (taloudelliset, sosiaaliset ja ympäristövaikutukset jne.). Suomen EU-asioita koskevan päätöksenteon perustan vahvistamiseksi on tarve kehittää EU-lainsäädäntöehdotusten ja politiikka-aloitteiden vaikutusten arviointia. Valtioneuvoston kannanmuodostuksen EU-asioissa tulee tapahtua hyvin nopeasti komission annettua ehdotuksensa, mikä tekee vaikutusten arvioinnista haastavaa. Vaikutusarviointia voidaan hyödyntää sitä paremmin myös vaikutettaessa EU:n päätöksentekoon, mitä varhaisemmassa vaiheessa sitä on käytettävissä. Tässä kärkiteemassa keskitytään EU-lainsäädäntöprosessin aloitevaiheeseen ennen lainsäädännön lopullista hyväksymistä. Kuitenkin seurannalla ja jälkiarvioinnilla vasta saadaan kuva päätetyn säädöksen todellisista vaikutuksista.

Kärkiteeman ensimmäisessä selvityksessä tarkastellaan Suomessa tehtävien EU-aloitteita koskevien vaikutusarviointien nykytilaa ja tehdään niitä koskevat kehittämissuositukset. Teeman jatkotutkimuksissa tullaan tekemään myös vaikutusarvioita tulevan komission kaudella annettavista tärkeimmistä aloitteista eri politiikkasektoreilla.

Tutkimuskysymykset:

- Miten EU-aloitteiden ja EU-lainsäädännön vaikutusarviointi on tällä hetkellä järjestetty valikoiduissa jäsenvaltioissa ja EU:n toimielimissä (tiivis tarkastelu)?
- Mikä on EU-aloitteiden vaikutusarviointien tilanne Suomessa (keskeiset toimijat ja niiden valmiudet mm. taloudellisten vaikutusten arvioinnissa) valtioneuvoston päätöksenteon näkökulmasta?
- Miten komission tuottamaa vaikutusarviointimateriaalia pystytään hyödyntämään kansallisessa arviointityössä?
- Miten EU-vaikutusarviointitoimintaa ja sitä koskevaa ohjausta olisi kehitettävä, jotta se paremmin tukisi EU-asioita koskevaa päätöksentekoa ja tehostaisi Suomen EU-politiikan vaikuttavuutta?

Lisätietoja: EU-erityisasiantuntija Toivo Hurme, valtioneuvoston kanslia, sähköposti: toivo.hurme@vnk.fi, puh. +358295160345

Kärkiteeman nimi & diaarinumero: Ohjauksen uudet työkalut ja kokeilukulttuurin tuki VNK/477/48/2014

Kärkiteeman rahoitus: 100 000 €

Kärkiteeman tavoitteet ja sisältö: Kuten tulevaisuusselontekokin linjaa, Suomessa on siirryttävä suunnittelukulttuurista tekemisen kulttuuriin. Nykyinen ylhäältä alaspäin suuntautuva ja rationaalisen käyttäytyjän malliin perustuva ohjaus ei enää kompleksisessa ja keskinäisriippuvuuksien maailmassa tuota välttämättä parasta toivottua tulosta yhteiskunnassa. Uutena suuntauksena on nousemassa ajattelu, joka huomioi ihmisten käyttäytymiseen liittyviä tekijöitä ohjauksen muotoa ja toteutusta valittaessa, sekä antaa aiempaa paremmin tilaa kokeilevalle toimintatavalle uusien ratkaisujen ja palveluiden kehittämisessä. Kokeilut soveltuvat toimintatavaksi uuteen alati muuttuvaan toimintaympäristöön, missä meillä on jonkinlainen yhteinen käsitys tavoitteesta, mutta ei tietoa toimivista ratkaisuista tai missä ratkaisujen on muututtava ympäristön muutoksen tahdissa. Käyttäytymistieteellisten oppien ja kokeilujen soveltaminen yhteiskunnallisessa päätöksenteossa on osa näyttöön perustuvaan päätöksenteon vahvistamispyrkimystä.

Ihmisten käyttäytymisen huomioonottavaan ohjausotteeseen voidaan luontevasti käyttää kokeilutoimintaa, jolloin hyviä ratkaisuja voidaan siirtää, monistaa ja jalostaa joustavasti isommiksi hyödyiksi ja vähemmän onnistuneista kokeiluista voidaan luopua nopeasti. Tämä lisää ketteryyttä ja joustavuutta ohjauksessa. Tällainen toimintamalli ottaa kansalaiset vahvemmin mukaan asioiden valmisteluun ja toimeenpanoon ja samalla mahdollistaa ihmisten tarpeista lähtevien ratkaisujen löytämisen, palvelujen suunnittelun ja niiden toimivuuden arvioinnin sekä julkisen ja yksityisen sektorin osaamisten yhdistämisen.

Kansainvälisesti on olemassa hyviä kokemuksia käyttäytymisperusteisesta ohjauksesta ja joissain eurooppalaisissa maissa on luotu omia yksiköitä tämän toiminnan poikkihallinnolliseksi tekemiseksi ja turvaamiseksi (mm. Tanskan MindLab-toiminto tai Iso-Britannian käyttäytymistieteellinen yksikkö, joka hiljattain irrotettiin pääministerin kanslian yhteydestä osaksi NESTA-think tankia). Tällainen yksikkö tai toiminto voi ottaa tarkasteluun ja kriittiseen arviointiin niin yksittäisen aloitteen tai instrumentin kuin myös palvelukonseptin. Parhaimmillaan kokeileminen on hallittua tekemistä, jonka kokemuksista kyetään oppimaan ja oppia jakamaan. Tarkoitus on tunnistaa käyttäjien kokemuksia ja näkemyksiä paremmin hyödyntäen uusien työkalujen tai toimenpiteiden vaikuttavuuden esteitä, edellytyksiä ja muutostarpeita.

Suomessa on käynnistetty keskustelua hallituksessa ja virkamiesjohdon tasolla tarpeesta uudistaa näkemystämme yhteiskunnallisesta ohjauksesta. Asia on noussut esiin mm. kansainvälisessä Tulevaisuuden hallinnot -hankkeessa. Paremman ja vaikuttavamman politiikkaohjauksen ja hallituksen toiminnan keinovalikoiman arvioinnin turvaamiseksi ehdotetaan systemaattista uudenlaisten toimintamallien tarpeellisuuden ja toimintaedellytyksien kartoittamista, kansainvälisiin hyviin kokemuksiin ja toimiviin käytäntöihin perustuen. Kansainvälisten mallien kartoitus, niistä oppiminen ja niiden toimivien käytäntöjen soveltaminen voi tehostaa toimivien ratkaisujen löytymistä. Kärkiteemassa toteutetun selvitystoiminnan tulokset palvelevat käynnissä olevaa valtion ohjausjärjestelmän kehittäminen -hanketta, joka on osa Keskushallinnon uudistusta (hankkeen määräaika vuoden 2014 loppuun).

Tutkimuskysymykset:

- Millaisia kansainvälisiä kokemuksia on ohjauksen toimintamalleista valtioneuvostotasolla, joissa hyödynnetään kokeilevuutta ja käyttäytymistieteellistä otetta ja menetelmiä?
- Mitä tällaisen toiminnan vahvistaminen Suomessa edellyttäisi? Mitä muutoksia tarvittaisiin (lainsäädäntöön, ohjaukseen, organisatoriseen rakenteeseen, toimintatapoihin ja toimintakulttuuriin)?
- Millaisia hyviä käytäntöjä löytyy kokeilutoiminnasta, jossa on sovellettu ihmisten käyttäytymiseen liittyvää ohjausotetta?
- Minkälaisia hyviä toimintamalleja ja kehittämisen välineitä keskeisissä kokeilukulttuuria ja käyttäytymistieteitä hyödyntävissä kansainvälisissä organisaatioissa (esimerkiksi Mindlab ja NESTA) on käytössä?

Lisätietoja: ohjelmaneuvo Sirpa Kekkonen, valtioneuvoston kanslia, sähköposti: sirpa.kekkonen@vnk.fi, puh. +358295160181